ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ВІННИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

СХВАЛЕНО
Науково - методичною радою
КВНЗ «Вінницька академія
безперервної освіти»
Протокол №3
від 02.11. 2023 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказом Департаменту
гуманітарної політики Вінницької
обласної військової адміністрації
29.12.2023 р. №301

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Художньо-естетичного напряму (декоративно –ужиткового профілю)

гуртка **«Різьблення по дереву»**

Початковий рівень, 1 рік навчання

Вінниця – 2023

ОБГОВОРЕНО ТА СХВАЛЕНО
Педагогічною радою Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді,
протокол № 3 від 18.09.2023
Голова педради

_____Петро ЖУПАНОВ

Взято за основу Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напряму: вип. 2 / за ред. Биковського Т.В., Шкури Г.А. – К.: УДЦПО, 2016. – В. 2. – 267 с.

Укладач:
Король М. С. – керівник гуртка Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді.

Рецензенти:
Вітковська Н.В. – методист Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді.
Пилипчук О.Г. - заввідділом Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Обробка деревини різьбленням є одним із видів декоративно-ужиткового мистецтва, навчання якому формує у вихованців художньо-естетичні смаки та спонукає їх до активної участі у процесі відродження національно-культурних надбань українського народу. На заняттях гуртка різьблення по дереву у вихованців формується свідоме, творче ставлення до праці, потреба в прекрасному як життєва необхідність.

Навчальна програма реалізується у гуртку художньо-естетичного напряму декоративно-ужиткового профілю, розрахована на вихованців вікомвід 7 років.

Програма адаптована, за основу взято типові програми гуртків декоративно – ужиткового та образотворчого профілю («Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям. Випуск 2 - Київ: «Грамота». 2016).

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості у процесі опанування різьблення по дереву.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальна – ознайомлення з художньою обробкою деревини, її особливостями та специфікою роботи;

практична – оволодіння навичками тригранно-виїмчастого, контурного, яворівського, гуцульського, рельєфного та скульптурного різьблення;

творча – формування творчих здібностей;

соціальна – виховання дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку, популяризації народних промислів.

Програма розрахована на навчання за початковим та основним рівнями підготовки. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень – 144 год. (4 год. на тиждень);

основний рівень – 216 год. (6 год. на тиждень);

Навчальною програмою передбачено оволодіння основними теоретичними знаннями та практичними навичками з різних видів різьблення по дереву, ознайомлення з правилами користування різьбярським і столярним інструментом.

Робота гуртка поєднує теоретичні та практичні заняття. Основним змістом теоретичних занять є розкриття тем і завдань. На практичних заняттях діти вчаться користуватися інструментом, матеріалами, одержують навики різьбярського мистецтва.

Ця програма розвиває художнє мислення гуртківців, їхні конструкторські здібності, творчу ініціативу, самостійність виконання робіт, вчить на практиці застосовувати знання, здобуті на уроках математики та образотворчого мистецтва.

Навчальна програма гуртка початкового рівня передбачає загальний розвиток дитини, сприяння виявленню здібностей, обдарувань вихованців, розвитку їхнього інтересу до творчої діяльності, створення умов для вибору творчої діяльності, адаптації учнів до позашкільної діяльності.

Діти опановують найпростіші уміння й навики: користуватись необхідними матеріалами та інструментами, володіти технікою виготовлення простих виробів із дерева. З часом завдання для вихованців стають складнішими. Вони виготовляють різьблені речі зі складними мотивами, виконують складніші орнаментальні композиції з поєднанням різьблення різних видів і технік.

Для розширення світогляду вихованців проводяться екскурсії в музеї, на виставки творів народного мистецтва, зустрічі з народними майстрами.
Контрольні заняття у формі підсумкового заняття, відкритого заняття, виставки проводяться не рідше ніж 1 раз на півріччя. Виконання програми оцінюється за контрольними показниками, розробленими для різних рівнів підготовки. На початковому рівні підготовки виконання завдань оцінює керівник гуртка. На основному рівні підготовки гуртківці самі беруть участь

в обговоренні й оцінці залікових робіт. Однією з найвищих форм оцінки роботи вихованців є особиста виставка їхніх творів.

За цією програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організовуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. Відповідно до організаційно-педагогічних умов гуртка, групи, творчого об'єднання, можуть бути внесені зміни.

Початковий рівень
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	–	2
2.	Різьблення по дереву як один із видів декоративно-ужиткового мистецтва	6	–	6
3.	Робота з фанерою	4	46	50
4.	Робота з випалювачем	6	24	30
5.	Робота з природним матеріалом	4	38	42
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	–	12	12
7.	Підсумок	2	–	2
	Разом	**24**	**120**	**144**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1.Вступ (2 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Робоча кімната. Інструменти та матеріали. Правила безпеки на заняттях. Санітарно-гігієнічні вимоги.

2. Різьблення по дереву як один із видів декоративно- ужиткового мистецтва (6 год.)

Демонстрація зразків виробів з дерева. Загальні дані про застосування деревини. Знайомство з деревиною різних порід та її використанням у декоративному різьбленні.

3. Робота з фанерою (50 год.)

Будова та принцип дії лобзика. Техніка безпеки під час роботи з лобзиком. Техніка безпеки при користуванні лаком.

Практична частина. Оздоблення виробів.

4. Робота з випалювачем (30 год.)

Будова та принцип дії випалювача. Техніка безпеки під час роботи з випалювачем. Матеріали для випалювання. Способи перенесення візерунку на фанеру.

Практична частина. Виготовлення набору кухонних дощечок з елементами випалювання: підготовка деревини до роботи; використання шаблонів; випилювання деталей набору; випилювання основи кухонного набору; обробка деталей виробу рубанком і наждачним папером; перенесення візерунка на дощечки; перенесення візерунка на основу; випалювання візерунків на боковій дощечці; випалювання візерунків на центральній дощечці; випалювання візерунків на основі; виготовлення елементів кріплення дощечок на основі; складання та оздоблення виробу.

5. Робота з природним матеріалом (42 год.)

Використання різноманітного природного матеріалу та поєднання його з різьбленими речами.

Практична частина. Виготовлення декоративної вази зі шматка товстої гілки: випилювання ножівкою заготовки під вазу, очищення її від кори; обробка нижньої частини заготовки рубанком; обробка верхньої частини заготовки рубанком; висвердлювання горловини вази; розширення горловини вази стамескою; обробка зовнішньої частини вази наждачним папером; обробка внутрішньої частини вази наждачним папером; випилювання підставки для вази та обробка її наждачним папером; приклеювання основи вази до підставки; тонування виробу морилкою; покриття поверхні виробу лаком.

Виготовлення настінного панно з елементами випалювання: випилювання дерев'яної пластини – основи панно, обробка її наждачним папером; перенесення малюнка на фанеру за допомогою шаблону;

випалювання основного елемента малюнка; випалювання бокового елемента малюнка; заготовка деталей рамки з тонкої березової гілки; запилювання шипів; підгін шипового з'єднання; з'єднання деталей рамки; кріплення рамки до панно; оздоблення виробу.

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год.)

Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

7. Підсумок (2 год.)

Підведення підсумків.

Основний рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Тригранно-виїмчасте різьблення	21	57	78
3.	Контурне різьблення	21	72	93
4.	Геометричне різьблення у поєднанні з контурним	9	18	27
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	-	12	12
6.	Підсумок	3	-	3
	Разом	**56**	**160**	**216**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Робоча кімната. Інструменти та матеріали. Правила безпеки на заняттях. Санітарно-гігієнічні вимоги.

Вироби з дерева в культурі українців. Обробка деревини та різьбленняу різних народів світу.

2. Тригранно-виїмчасте різьблення (78 год.)

Особливості тригранно-виїмчастого різьблення. Інструменти та матеріали. Орнаменти тригранно-виїмчастого різьблення давніх слов'ян. Значення символів геометричного орнаменту. Традиції тригранно-виїмчастого різьблення у Київській, Полтавській та Черкаській областях. Елементи й мотиви орнаментальних композицій. Способи орнаментування площини.

Практична частина. Виконання елементів тригранно-виїмчастого різьблення: підготовка дерев'яних пластин до роботи; різьблення повздовжніх, поперечних і діагональних ліній; різьблення «зубчиків» (також «скалки» або «кутики»); різьблення трикутників із вершиною в центрі або зміщеною вбік від центру; різьблення чотирикутника («копаниці») у формі квадрата чи прямокутника; різьблення ромба; різьблення розетки-сяйва у колі; різьблення розетки-«вертівки»; різьблення чотирипроменевої зірки; різьблення елемента «сходинка»; виконання контурних двогранних і напівкруглих порізок; різьблення елемента «нігтики».

Виготовлення набору декоративних кухонних дощечок: підготовка деревини; креслення шаблонів; перенесення ескізу на дерев'яні заготовки; випилювання деталей набору лобзиком та обробка наждачним папером; креслення елементів орнаменту на заготовках (за зразком); різьблення елементів орнаменту на центральній дощечці; різьблення елементів орнаменту на основі виробу; виготовлення елементів кріплення на основі виробу.

3. Контурне різьблення (93 год.)

Розвиток контурного різьблення в Україні. Осередки та відомі майстри. Поєднання орнаменту з портретним зображенням. Технологія контурного різьблення. Способи перенесення орнаменту на дерев'яну поверхню. Специфічні інструменти для контурного різьблення. Елементи та мотиви орнаменту. Тонування поверхні заготовки. Специфіка техніки гравірування.

Правила техніки безпеки.

Практична частина. Виготовлення панно з геометричним орнаментом: підготовка пластини, обробка її наждачним папером; перенесення елементів орнаменту на пластину; різьблення основних ліній центрального візерунка; різьблення кінцевих підрізок; різьблення додаткових ліній; різьблення основних ліній візерунка рамки; різьблення додаткових ліній; різьблення кінцевих підрізок; різьблення елемента «горошинки» напівкруглими стамесками; обробка виробів наждачним папером; виготовлення елементів кріплення.

Виготовлення панно на тонованому фоні: підготовка дерев'яних пластин, шліфування наждачним папером; тонування пластини морилкою та її лакування; повторне лакування пластини; самостійна робота. Креслення елементів орнаменту за задумом дітей; різьблення основних ліній центрального візерунка; різьблення допоміжних ліній центрального візерунка; виконання кінцевих підрізок; виготовлення та оздоблення рамки для панно; оформлення рамки декоративним різьбленням; виконання кінцевих підрізок; виготовлення елементів кріплення панно.

4. Геометричне різьблення у поєднанні з контурним (27 год.)

Вироби з даним видом різьблення. Найпоширеніші його елементи. Технологія виконання.

Практична частина. Виготовлення декоративного панно: підготовка дерев'яної пластини; перенесення елементів орнаменту на підготовлену пластину; різьблення основних ліній центрального візерунка;
різьблення додаткових ліній; різьблення основних ліній візерунка рамки;
виготовленняелементів кріплення панно.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год.)

Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих,природничих та історичних музеїв. Зустрічі з народними

майстрами.

6. **Підсумок (3 год.)**

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні дані про різьблення як один із видів декоративно-прикладногомистецтва;дані про деревину та її види;
- особливості тригранно-виїмчастого різьблення;
- мотиви геометричного й контурного різьблення;
- елементи та мотиви орнаментів яворівського різьблення;
- основні дані про гуцульське різьблення;
- способи виконання інкрустації;
- дані про інструменти та матеріали для інкрустації;
- види та технологію рельєфного різьблення;
- дані про барельєф і горельєф;
- послідовність виконання накладного різьблення;
- технологію скульптурного різьблення;
- правила техніки безпеки при роботі з інструментами.

Вихованці мають уміти:

- користуватися столярним інструментом;
- виконувати креслення;
- працювати з випалювачем;
- користуватися різьбярським інструментом;
- поєднувати яворівське та геометричне різьблення;
- виконувати елементи гуцульського різьблення;
- поєднувати різьблення з інкрустацією;
- розрізняти види рельєфного різьблення;
- складати орнаментальні композиції;
- виконувати опоряджувальні роботи;
- користуватися токарним верстатом;
- складати орнаментальні композиції;
- правильно готувати та відбілювати вироби;
- правильно тонувати і лакувати вироби;
- моделювати пластику зображення;

- ліпити зображення з глини або пластиліну;
- виготовляти та використовувати шаблони;
- переносити візерунок на основу.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№ з/п	Основне обладнання	Кількість
	Матеріали	
1.	Деревина	20 м^3
2.	Фанера	20 м^3
3.	Набір фанерних заготовок	1 к-т
4.	Клей ПВА	20 банок
5.	Клей «Момент»	20 шт.
6.	Лак	20 банок
7.	Фарби гуашеві	20 наб.
8.	Крейда	10 наб.
	Інструменти	
1.	Випалювачі	5 шт.
2.	Електродриль	1 шт.
3.	Електролобзик	1 шт.
4.	Електроточило	1 шт.
5.	Кліщі	3 шт.
6.	Коловорот	10 шт.
7.	Комплект різьбярського інструменту	2 к-т
8.	Комплект столярних інструментів	12 к-т
9.	Круглогубці	2 шт.
10.	Кусачки	2 шт.
11.	Лобзики	8 шт.
12.	Молоток	6 шт.
13.	Набір викруток плоских	1 наб.
14.	Набір викруток хрестоподібних	1 наб.
15.	Набір різців токарних	2 наб.
16.	Набір свердл різного діаметра	2 наб.
17.	Набір стамесок	12 наб.
18.	Напилки драчові	6 шт.
19.	Напилки личкувальні	6 шт.
20.	Ножиці побутові	20 шт.
21.	Ножівка для повздовжнього розпилювання	6 шт.
22.	Ножівка для поперечного розпилювання	6 шт.
23.	Пензлики різних розмірів	20 шт.
24.	Пилка по металу	6 шт.
25.	Плоскогубці	10 шт.
26.	Рашпілі (круглі, напівкруглі, квадратні, плоскі)	По 2 шт.

27.	Рейсмус	1 шт.
28.	Рубанок	20 шт.
29.	Сокира велика	2 шт.
30.	Сокира мала	6 шт.
31.	Струбцини металеві	10шт.
32.	Стусло	2 шт.
33.	Шерхебелі	6 шт.
34.	Шило	12шт.
Контрольно-вимірювальні інструменти		
1.	Лінійка металева	12 шт.
2.	Метр складний	1 шт.
3.	Циркуль шкільний	6 шт.
4.	Штангенциркуль	1 шт.
Обладнання		
1.	Аерограф	1 шт.
2.	Виставкові стенди	3 шт.
3.	Вішалка	1 шт.
4.	Дошка учнівська	1 шт.
5.	Інструментальні щити	2 шт.
6.	Компресор	1 шт.
7.	Настільний свердлильний верстат	1 шт.
8.	Настільний токарний верстат	1 шт.
9.	Поличка книжна	3 шт.
10.	Станок «Умілі руки»	1 шт.
11.	Стільці	15 шт.
12.	Столи учнівські	3 шт.
13.	Фрезерувальна машина	1 шт.
14.	Шліфувальна машина	1 шт.
Таблиці і плакати		
1.	Правила техніки безпеки	1 к-т
2.	Технологія виготовлення виробів з деревини	1 к-т

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А. Антонович,Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич. – Л.: Світ,1993. – 272 с.
2. Бобрищев К. С. Секреты народного ремесла: учеб. пособ. / К.В. Бобришев.
– Полтава, 1994. – 109 с.
3. Коноваленко А. М. Основы столярного ремесла / А.М. Коноваленко. – К.:Мистецтво, 1996. – 304 с.

4. Лосюк П. В. Декоративно-прикладне мистецтво в школі / П.В. Лосюк. – К.:Рад. шк, 1979. – 57 с.
5. МельниченкоП.П. Оздоблення садиби виробами з деревини/ П.П. Мельниченко. – К.: Урожай, 1993.
6. Тимків Б. М. Виготовлення художніх виробів з дерева: підруч. / Б.М. Тимкін, К.Кавас; за наук. ред. Б. Тимківа. – Л.: Світ, 1995. – 176 с.
7. Шумега С. С. Технологія виготовлення художніх меблів: підруч. для учнів проф.-техн. уч-щ / С.С. Шумега. – К.: Вища шк., 1994. – 309 с.
8. Шумега С. С. Технологія художніх виробів з деревини : підруч. для учнів проф.-техн. закладів освіти / С.С. Шумега. – Л.: Світ, 2001. – 360 с.